

**Ministerstvo práce a sociálních věcí
odbor sociálních služeb, sociální práce a sociálního
bydlení**

**Doporučený postup č. 5/2018,
kterým se nahrazuje doporučený postup č. 04/2017,
k detencím v zařízení sociálních služeb**

Určeno pro Poskytovatele dotčených sociálních služeb, pracovníky obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, veřejné opatrovníky

Datum účinnosti: 1. ledna 2019

Vypracoval: Odbor 22

Č. j.: MPSV-2019/778-220

Počet stran: 40

Obsah

1. Úvod	3
2. Postup při uzavírání smlouvy	10
2.1. Postup obecních úřadů obcí s rozšířenou působností	10
2.2. Postup poskytovatele	14
3. Postup poskytovatele při projevení vážně míněného nesouhlasu	17
3.1. Vážně míněný nesouhlas	17
3.2. Jak pracovat s klientem, který vyjadřuje nespokojenost se sociální službou .	20
3.3. Oznamovací povinnost.....	22
3.4. Vedení evidence podle § 91c zákona o sociálních službách	23
4. Inspekce poskytování sociálních služeb, sankce při neplnění povinnosti evidence	24
5. Soudní ochrana	27
5.1. Místní příslušnost soudu.....	27
5.2. Zahájení řízení.....	27
5.3. Státní zastupitelství	28
5.4. Účastníci řízení.....	29
5.5. Zastupování a další podpora umístěného člověka	29
5.6. Průběh řízení.....	31
5.7. Rozhodnutí	32
5.8. Odvolání	34
5.9. Další způsoby řešení věci.....	35
7. Seznam zdrojů.....	36

Přílohy

Doporučený vzor Oznámení o držení

Doporučený vzor lékařského posudku

1. Úvod

V pobytových zařízeních sociálních služeb může v některých případech docházet k situacím, v nichž je klient této služby omezen na osobní svobodě. V mnoha případech za něj smlouvu o poskytnutí této sociální služby uzavřel jeho opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností (dále jen „OÚ ORP“) podle § 91 odst. 6 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), popřípadě smlouvu uzavřel daný člověk sám, avšak později pozbyl v potřebném rozsahu schopnosti a není s to smlouvu o poskytování sociální služby sám změnit nebo vypovědět. Pro právní vymezení podmínek, kdy je omezení osobní svobody přípustné, a zavedení právní pojistky ve formě soudního řízení byl přijat zákon č. 189/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění zákona č. 87/2015 Sb., a zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení § 91a zákona o sociálních službách tak upravuje situaci lidí, kteří nejsou schopni samostatně jednat a s uzavřením smlouvy o poskytování pobytové sociální služby v zařízení neprojevují souhlas, a § 91b situaci osob, které jsou už v zařízení umístěné (dále jen klient), ale smlouvu o poskytování pobytové sociální služby nejsou schopny vypovědět a s poskytováním sociální služby projevují vážně míněný nesouhlas.

Tento doporučený postup má pomoci sociálním službám a pracovníkům obecních úřadů obcí s rozšířenou působností tyto situace řešit. V textu tohoto doporučeného postupu nejsou popsány všechny možné situace, které mohou v praxi nastat. V případě dalších nejasností doporučujeme obrátit se písemně na odbor sociálních služeb, sociální práce a sociálního bydlení MPSV.

V souvislosti se zaváděním institutu vážně míněného nesouhlasu bude MPSV i nadále tento doporučený postup aktualizovat, případně doplňovat o nejčastější otázky a odpovědi z praxe, aby byla tato oblast co nejlépe aplikována v praxi.

Formou otázek a odpovědí v úvodu je nutné identifikovat zásadní oblasti tohoto doporučeného postupu.

Proč mluvit o „omezení osobní svobody“ v prostředí poskytování sociálních služeb?

Tak jako například v psychiatrické nemocnici, i v podmínkách pobytové sociální služby může někdy nastat situace, že je uživatel služby omezen na osobní svobodě. V praxi to vypadá tak, že jsou přítomny některé z okolností jako: opuštění zařízení podléhá souhlasu druhé osoby (typicky pracovníka zařízení, spolupracujícího lékaře) nebo je opuštění fakticky bráněno, a pokud nastane, je hlášeno policii, osoba může být podrobena omezujícím opatřením (například nucené medikaci, uzamčení v části zařízení) a dalším omezením (schvalování návštěv, telefonátů, omezení držených věcí). Pokud uživatel s takovými podmínkami nesouhlasí, a přitom je fakticky způsobilý svou situaci posoudit, jedná se o omezení svobody.

Samo omezení osobní svobody může být v krajních situacích nezbytné – pak není neoprávněné a dokonce je povinností pečujících je zajistit. Přípustnost omezení jako krajního opatření stanoví zákon o sociálních službách v § 91a odst. 1.

Co je cílem právní úpravy zakotvené v § 91a až 91c zákona o sociálních službách?

Nikdo nesmí být omezen na svobodě, leda na základě naléhavého důvodu, který stanoví zákon – v tomto případě z důvodu potřeby péče, bez níž by bezprostředně hrozilo někomu vážné nebezpečí. Toto „nikdo“ zahrnuje i lidi s postižením včetně duševních poruch, i ty s ustanoveným opatrovníkem. Jde o základní právo každého člověka, zaručené Listinou základních práv a svobod.

Prakticky to znamená, že instituce (poskytovatelé, opatrovníci, úřady) nesmějí neoprávněné omezení osobní svobody realizovat a člověk, kterého se omezení týká, má právo, aby nezbytnost jeho držení přezkoumal soud, a to ve velmi krátké lhůtě. Soudní ochrana musí být dostupná a nesmí docházet k omezení osobní svobody nad rámec zákonného důvodu.

Pro naplnění tohoto cíle je zvoleno řešení spočívající ve dvou krocích. Zaprvé se musí zohlednit dobrovolnost „na vstupu“ do zařízení, tedy při uzavírání smlouvy o poskytnutí sociální služby (dále jen „smlouva“); pokud za člověka někdo rozhoduje, potom smí smlouvu při neprojevení souhlasu tímto člověkem uzavřít, jen je-li to nezbytné (§ 91a). A zadruhé se musí předkládat soudu k rozhodnutí případy lidí již využívajících služby, ale odmítajících omezení svobody – zde se ochrana poskytuje těm, kteří se sami z takové situace nemohou vymanit (vypovědět smlouvu). Povinnost oznamovat takové případy je uložena poskytovatelům sociálních služeb (§ 91b).

Kdy je omezení svobody oprávněné?

Stanoví to § 91a odst. 1 zákona o sociálních službách:

a) neposkytnutí okamžité pomoci při řešení nepříznivé sociální situace by v důsledku oslabení nebo ztráty schopnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu způsobeného duševní poruchou ohrozilo život člověka nebo by mu hrozilo vážné poškození zdraví anebo by totéž hrozilo lidem v jeho okolí a,

b) nezbytnou podporu a pomoc mu nelze zajistit mírnějším a méně omezujícím opatřením.

Tyto podmínky musejí být naplněny současně a po celou dobu poskytování služby bez souhlasu člověka. Smyslem je **zajistit ochranu života a důstojnosti člověka a zároveň poskytnout maximální prostor jeho svobodě a sebeurčení.**

Naopak neoprávněné je řídit se diagnózou, okolností zdravotního postižení nebo omezením ve svéprávnosti. To je diskriminace. Nepřiměřené zase je vycházet z toho, že člověk potřebuje „nějakou“ sociální službu a akceptovat službu s příliš omezujícími podmínkami.

Co z toho plyne pro poskytovatele a státní orgány?

Pokud je omezení osobní svobody oprávněné, může být uživateli služby bráněno v tom, aby zařízení opustil. Jde o jeden úhel pohledu, přičemž tím druhým je povinnost postarat se o člověka, který byl svěřen do péče poskytovatele nebo má jmenovaného veřejného opatrovníka. Takový svěřený člověk musí být chráněn před újmou na životě nebo závažnou újmou na zdraví – například člověk žijící s pokročilou demencí nesmí být ponechán, aby bez dozoru opustil zařízení.

To všechno se setkává v zásadě nezbytnosti, která oprávněnost omezení svobody podmiňuje.

Typově v jakých situacích dochází na ochranu před neoprávněným zásahem?

- **Člověk se zdravotním postižením selhává při samostatném bydlení v soukromém bytě. Jeho opatrovník sjedná místo v domově se zvláštním režimem. Opatrovaný s tím ale nesouhlasí, protože nechce přijít o autonomní způsob života.**
- **Člověk sám dobrovolně uzavře smlouvu a službu přijímá. Později se rozhodne, že chce ze zařízení odejít, ale není mu to dovoleno – poskytovatel mu fakticky brání odejít, protože se domnívá, že bez jeho péče dojde uživatel vážné újmy (a uvádí, že člověk již nemá schopnost smlouvu vypovědět, nebo dokonce soud rozhodl o omezení svéprávnosti v této oblasti).**
- **Zákonný zástupce, matka, chce uzavřít smlouvu za dítě – mladistvého. Dítě ale nechce do zařízení nastoupit a například uvádí, že chce žít s otcem nebo chce nastoupit do jiného typu služby. Matka ale nesouhlasí.**

Někdy se nástroje ochrany uplatní ještě před vstupem do zařízení, někdy až v průběhu poskytování sociální služby.

Proč se zapojuje soud a co je smyslem?

Omezení osobní svobody je velký zásah do základních práv člověka. V demokratickém právním státě může takové opatření povolit pouze nezávislý soud. V prostředí sociálních služeb se uplatňuje model soudního rozhodování o předložených případech (tedy nikoli o všech případech pobytu bez souhlasu). Soud přitom v tzv. detenčním řízení (podle § 84 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních¹) nezkoumá podrobnosti smlouvy o poskytnutí sociální služby. Soustředí se právě jen na otázku splnění podmínek nezbytnosti a subsidiarity omezení svobody, zjišťuje pravý stav věci ohledně názoru a situace osoby a činí tak do 45 dnů.

¹ zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Kterých sociálních služeb se problém týká?

*Z povahy věci plyne, že jde o služby, v nichž se člověk zdržuje a fakticky mu může být zabráněno odejít. **Zákon tedy ochranu cílí na pobytové služby sociální péče.** V rámci této široké skupiny však v zařízeních, v nichž z cílové skupiny a způsobu a rozsahu poskytování služby žádné omezení neplyne, patrně v praxi vůbec na využívání tohoto institutu nedojde.*

Co především musí mít poskytovatel na paměti?

*Zprv je třeba si uvědomit, že způsob poskytování sociální služby může představovat omezení osobní svobody, které lze skutečně uplatňovat jen za zcela jasných podmínek. Zásadou je, že **sociální služba má představovat co nejméně omezující prostředí²**, a to jak celkově, tak ve vztahu k jednotlivým uživatelům. Je povinností poskytovatele provádět individuální úpravy³ podmínek a způsobu poskytování služby, aby tomu tak skutečně bylo. Proto je na prvním místě úprava způsobu poskytování služby a ne omezení svobody a podávání návrhů soudu.*

Zadruhé jsou zde specifické povinnosti poskytovatele plynoucí z institutu nedobrovolného pobytu v zařízení. Zákon o sociálních službách (§ 91b odst. 1) pro některé případy explicitně stanoví oznamovací povinnost poskytovatele ve vztahu k soudu.

Dále lze dovodit povinnosti: umožnit uživatelům, aby se případně sami na soud obrátili; respektovat rozhodnutí soudu a případně osobu dále nezadržovat; pomáhat uživatelům, kteří chtějí odejít, v hledání méně omezujícího řešení; nepodílet se na smlouvách, z nichž je od počátku zřejmé, že by vedly k neoprávněnému omezení.

Jak se téma týká obecního úřadu obce s rozšířenou působností?

Úřad podle § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách zastupuje některé osoby při uzavírání smlouvy. Proto musí vědět, za jakých podmínek je možné uzavřít smlouvu o poskytování pobytové sociální služby ve věci člověka, který s tím neprojevil souhlas. Úřad tak musí především dbát na dva momenty: rozpoznat postoj tohoto člověka a v případě jeho nesouhlasu si učinit kvalifikovaný názor, zda je poskytování pobytové služby pro člověka skutečně nezbytné ve smyslu § 91a odst. 1 zákona.

² § 38 zákona o sociálních službách

³ § 2 odst. 2 zákona o sociálních službách ve spojení s článkem 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením

Úvaha o nezbytnosti uzavření smlouvy bez souhlasu člověka není možná „od stolu“. Je nutné zaprvé zjistit duševní stav člověka a další relevantní informace o jeho zdravotní a sociální situaci a zadruhé posoudit:

- 1) zda nebezpečí hrozící v případě nezajištění zvažované sociální služby je skutečně bezprostřední a vážné,*
- 2) zda případná duševní porucha s daným nebezpečím souvisí a*
- 3) zda neexistuje mírnější varianta řešení.*

To je náročná úvaha s vážnými dopady do práv člověka, a proto musí být dobře podložená (přezkoumatelná). Úřad má také k dispozici lékařský posudek.

Úřad jako státní orgán musí svým postupem přispívat k naplňování zájmů a práv člověka. Proto nesmí být posouzení případu pouze formální a při výběru služby musí úřad dbát na využití mírnějších a méně omezujících možností.

Jak se téma týká opatrovníka?

*Lze zopakovat to, co je uvedeno o obecním úřadu obce s rozšířenou působností. Je standardní povinností opatrovníka zjišťovat přání a vůli zastupovaného člověka. Specifické pro opatrovníky je to, že uzavřením smlouvy věc nekončí. **Pokud opatrovaný s pobytem v zařízení nebo konkrétními podmínkami nesouhlasí, je povinností opatrovníka, vyplývající z občanského zákoníku, hájit opatrovaného před nepřiměřenými nebo nedůvodnými omezujícími prvky při poskytování služby** (účastí při individuálním plánování, v krajním případě podáním stížnosti) anebo pracovat na tom, aby se mírnější alternativy staly reálnými a opatrovaný mohl přejít do služby s méně omezujícími podmínkami.*

Někdy by postačovalo k ochraně člověka mírnější opatření, ale zrovna není k dispozici.

Každodenní realita sociální práce přináší poznatky o nedostupnosti sociálních a zdravotních služeb – některých typů nebo obecně v některých regionech. Je fakt, že pro řadu lidí s potřebou dohledu nebo péče by byly dostačující terénní služby, nebo podporované bydlení, nebo kombinace sociální a zdravotní služby a výsledek by žádné omezení osobní svobody nepředstavoval. Pokud je bez služby ohrožen život nebo hrozí vážné poškození zdraví člověka, aktuální neexistence mírnějšího nebo méně omezujícího opatření je patrně důvodem pro aktuální oprávněnost omezení osobní svobody.

Žít v nerestriktivním prostředí je však základní právo člověka a musí být naplňováno, v tomto případě podniknutím kroků vedoucích ke zmírnění. Ty musí plánovitě a rozumně činit orgány a osoby povinné opatrovnictvím, sociální prací, poskytováním sociálních služeb a zajišťováním jejich dostupnosti.

Proč je níže tolik pozornosti věnováno pojmu „vážně míněný nesouhlas“ a co to znamená?

Pro zajištění dostupnosti soudní ochrany lidem, kteří jsou v zařízeních drženi proti své vůli, zákon o sociálních službách stanovuje v § 91b odst. 1 oznamovací povinnost poskytovatele ve vztahu k soudu. (Kdokoli další oznámení učinit může.) Tím momentem, kdy má být oznámení učiněno, je situace, kdy je jasné, že uživatel se cítí být omezen na svobodě – že je schopen fakticky posoudit svou situaci a projevit (jakkoli) nesouhlas s omezením svobody. Jde o něco jiného, než je výpověď smlouvy, a proto je níže (kapitola 3.1) zákonný pojem vysvětlen.

A co děti?

Není důvod poskytovat tento typ soudní ochrany pouze osobám starším 18 let. I u nezletilých může nastat situace, že již jsou schopni s ohledem na svou rozumovou a volní vyspělost projevit vážně míněný nesouhlas s omezením své osobní svobody. Nelze přitom stanovovat přesné věkové hranice (nečiní to ani občanský zákoník v ustanovení § 31 o postupném nabývání svéprávnosti). V pochybnostech je třeba případ dítěte předložit soudu k detenčnímu řízení a ponechat mu rozhodnutí věci.

2. Postup při uzavírání smlouvy

2.1. Postup obecních úřadů obcí s rozšířenou působností

Podle § 91 zákona o sociálních službách uzavírá osoba smlouvu o poskytnutí sociální služby s poskytovatelem sociálních služeb.

- 1) **Smlouva** o poskytnutí sociální služby poskytované podle § 39 až 52, 57, 58, 64, 67 a 68 **musí být uzavřena v písemné formě.**
- 2) **Smlouva** o poskytnutí sociální služby poskytované podle § 54, 56, 60, 60a, 65 a 70 **musí být uzavřena v písemné formě, pokud alespoň jedna smluvní strana při jednání o uzavření smlouvy tuto formu navrhne.**
- 3) **Smlouva se neuzavírá v případě poskytnutí sociální služby dítěti na základě rozhodnutí soudu** o nařízení ústavní výchovy, výchovného opatření nebo předběžného opatření.

Taková smlouva musí obsahovat náležitosti uvedené zákonem o sociálních službách v § 91 odst. 2, tj.:

- a) označení smluvních stran,
- b) druh sociální služby,
- c) rozsah poskytování sociální služby,
- d) místo a čas poskytování sociální služby,
- e) výši úhrady za sociální služby sjednanou v rámci výše úhrady stanovené v § 73 až 77 a způsob jejího placení, včetně způsobu vyúčtování,
- f) ujednání o dodržování vnitřních pravidel stanovených poskytovatelem pro poskytování sociálních služeb,
- g) výpovědní důvody a výpovědní lhůty, a
- h) dobu platnosti smlouvy.

Pokud osoba, která podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb není schopna sama jednat, nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, pak ji podle § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách zastupuje při uzavírání smlouvy OÚ ORP, a to podle místa jejího trvalého nebo hlášeného pobytu, nebo jde-li o poskytnutí pobytových sociálních služeb v zařízení sociálních služeb nebo ve zdravotnickém zařízení lůžkové péče podle § 52, OÚ ORP podle sídla tohoto zařízení.

*Pokud osoba, o níž se jedná, s uzavřením smlouvy o poskytování **pobytové** sociální služby v zařízení sociálních služeb neprojeví souhlas, pak opatrovník nebo OÚ ORP poskytující zastoupení podle § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách smlouvu uzavírá jen v případě nezbytnosti, tedy podle § 91a.*

Za neprojevení souhlasu lze považovat jak situaci, kdy osoba s uzavřením smlouvy aktivně nesouhlasí, tak i situaci, kdy se k této záležitosti nijak nevyjádří (bez ohledu na to, zda je či není schopna se k věci vyjádřit).

Prvotní posouzení, zda je uzavření smlouvy nezbytné, prováděné obecním úřadem obce s rozšířenou působností:

Pověřená osoba OÚ ORP musí provést prvotní posouzení dle § 91a odst. 1 zákona, tedy v těchto krocích:

- definování nebezpečí, které hrozí osobě/uživateli v případě nezajištění zvažované sociální služby, přičemž nebezpečí může vyplývat mimo jiné i z nedostatku péče;
- vyhodnocení zda je nebezpečí bezprostřední a vážné;
- vyhodnocení zda případná duševní porucha zapříčiňuje zjištěné nebezpečí; osoba není schopna sama život a zdraví ohrožující skutečnosti skutečně rozpoznat, vyhodnotit a reagovat na ně;
- vyhodnocení existence mírnější a méně omezující varianty řešení.

Významnou pomůckou je přitom lékařský posudek vydaný poskytovatelem zdravotních služeb, ze kterého by mělo vyplývat, že jsou naplněny znaky zejména ztráty schopností, které jsou vyvolány duševní poruchou, která má za následek přímé ohrožení zdraví osoby/klienta, případně že dochází k ohrožení i druhých osob a sociální šetření realizované sociálním pracovníkem.

Posudek musí být **aktuální** (tedy měl by odrážet aktuální zdravotní stav), což se nedá specifikovat časem, jelikož je nezbytné aktuálnost posudku odvodit od konkrétní situace člověka, nicméně doporučujeme, aby nebyl starší 30 dnů, leda by bylo zjevné, že zdravotní stav člověka je dlouhodobě neměnný.

S ohledem na možný střet zájmů, nepřípustný podle § 88 písm. c) zákona o sociálních službách, by se **nemělo jednat o lékaře poskytovatele sociální služby**.

Nastane-li v praxi situace, že lékařský posudek nedává odpověď na potřebné otázky – zejména konkrétně jaká zdravotní péče je u osoby nezbytná vzhledem k aktuálnímu zdravotnímu stavu a jaký je aktuální duševní stav osoby a její schopnost posoudit svou situaci –, je vhodné si vyžádat od poskytovatele zdravotních služeb doplnění posudku (dle § 91a odst. 2). Vhodným nástrojem je i osobní komunikace s poskytovatelem zdravotních služeb, která umožní vysvětlit lékaři, proč a za jakým účelem jsou tyto informace důležité.

Posudek však není jediným podkladem, dalším zdrojem informací je například sociální šetření a sdělení dotčené osoby a jejích blízkých a dalších osob. V případech, že pověřeným pracovníkem OÚ ORP není sociální pracovník, mělo by docházet k vzájemné komunikaci v rámci tohoto úřadu, tak aby pověřený pracovník OÚ ORP mohl získat maximum informací o situaci osoby a možnostech nastavené vhodné sítě podpory a pomoci.

Výsledkem prvotního posouzení o uzavření smlouvy pověřeným pracovníkem OÚ ORP je uzavření nebo neuzavření dotčené smlouvy. Dojde-li k uzavření smlouvy a osoba projeví nesouhlas, je nezbytné, aby poskytovatel oznámil tuto skutečnost soudu (dle § 91b odst. 1). Není povinností pověřeného pracovníka OÚ ORP činnost soudu nahrazovat. Nedojde-li k uzavření smlouvy, je nezbytné vyhotovit spisovou dokumentaci a tu případně předat sociálnímu odboru daného OÚ ORP, který bude postupovat dle § 92 zákona.

Celý postup posouzení podmínek dle § 91a odst. 1 zákona je nezbytné podrobně zdokumentovat, aby v budoucnu nevznikla pochybnost o kvalitě jeho posouzení. Doporučujeme tedy zdokumentovat úvahu o nezbytnosti pobytové služby a neúspěch nebo nemožnost využití mírnějšího opatření. Je nezbytné upozornit, že osoba má právo se proti správnosti postupu nebo i nečinnosti bránit u správního soudu.

Uzavírání smlouvy a uplatnění ustanovení § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách - popis postupu

Místní příslušnost OÚ ORP se řídí trvalým nebo hlášeným pobytem osoby (zájemce o poskytování sociální služby), která vstupuje do smluvního vztahu s poskytovatelem sociální služby. OÚ ORP zastupují tajemníci nebo jimi pověřeni zaměstnanci.

Uzavírání smlouvy není pouze jednorázový akt týkající se podpisu smlouvy, jedná se o celý proces jednání mezi smluvními stranami, který může vyústit v podpis smlouvy.

Z tohoto důvodu je zaměstnanec OÚ ORP povinen se seznámit se **všemi okolnostmi a informacemi, které souvisí, s poskytováním sociální služby**, zejména ze zprávou sociálního pracovníka ze sociálního šetření, popř. zaměstnanec má možnost požádat o jeho provedení příslušného sociálního pracovníka OÚ ORP. Zaměstnanec také kontroluje, že **smlouva obsahuje všechny náležitosti podle § 91 odst. 2 zákona o sociálních službách** (musí mít možnost si smlouvu řádně prostudovat, popř. se poradit i s právníkem). Zaměstnanec OÚ ORP neřeší jen moment dobrovolnosti, resp. omezení svobody, ale perfektnost celé smlouvy.

Přítom zejména kontroluje zda:

- poskytovatel poskytuje sociální službu na základě příslušného oprávnění (registrace). Tedy zda splnil svou registrační povinnost (nebo i oznamovací). Toto lze ověřit v elektronickém systému – Registru poskytovatelů sociálních služeb: <http://iregistr.mpsv.cz>, u příslušného krajského úřadu, Magistrátu hlavního města Prahy nebo OÚ ORP, o doložení této skutečnosti může požádat také samotného poskytovatele.
- smlouva obsahuje všechny náležitosti podle § 91 odst. 2 zákona o sociálních službách (viz výše).
- nejsou stanoveny nepřiměřené výpovědní důvody ze strany poskytovatele sociální služby.
- stanovená úhrada za poskytování sociální služby je v souladu s ustanoveními § 73 až § 77 zákona o sociálních službách a s vyhláškou č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

OÚ ORP odmítne uzavřít smlouvu, která může poškozovat práva uživatele nebo je dokonce v rozporu se zákonem. Určení zaměstnance, který tyto činnosti provádí, je na vedení OÚ ORP. Doporučujeme, aby jím byl zaměstnanec se zkušenostmi nejen z oblasti sociálních služeb a se znalostmi zákona o sociálních službách, ale obecně i se znalostmi soukromého práva.

Zastupuje-li OÚ ORP osobu při uzavírání smlouvy podle § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách, nejedná se o stav trvalý. Účelem takového zastoupení je potřeba zajištění ochrany práv a oprávněných zájmů osoby, která není schopna sama jednat a nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, ve smluvních vztazích týkajících se zajištění sociální služby.

Pokud dochází ke změně smluvních podmínek a je třeba uzavřít *dodatek smlouvy*, zastupuje OÚ ORP osobu i v tomto případě, je-li na základě aktuálního lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb konstatováno, že osoba není schopna sama jednat.

2.2. Postup poskytovatele

Poskytovatelé pobytových sociálních služeb zapracují do svých vnitřních směrnic zabývajících se jednáním se zájemcem o službu podrobnější postup odpovídající druhu služby a cílové skupině (okruhu osob), podle kterého standardně postupují v případě, kdy zájemce o službu není schopen samostatně jednat a při uzavření smlouvy bude zastoupen opatrovníkem nebo OÚ ORP.

Zjistí-li poskytovatel, že zájemce není schopen samostatně jednat a nemá zákonného zástupce ani opatrovníka, informuje zájemce a případně i jeho blízké osoby o možnosti podání návrhu na ustanovení opatrovníka či o možnosti využití jiných institutů podporovaného rozhodování dle občanského zákoníku.

Pokud rodina o podobném řešení neuvažuje a o případné opatrovnictví nejeví zájem, nebo v případě, že soud ještě nerozhodl o některém z podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat (jmenování opatrovníka, omezení svéprávnosti) a jednání se zájemcem o poskytování služby je ve fázi před uzavřením smlouvy, předá poskytovatel sociální služby (nebo osoba blízká, aj.) informaci o zájemci o službu OÚ ORP.

Záleží na konkrétním typu poskytované služby a vnitřních předpisech jednotlivých zařízení, ale aby nedošlo k prodlevě při uzavření smlouvy, měla by se informace předat 7–14 dnů před plánovaným započatím poskytování služby.

Zároveň s předáním informace zašle poskytovatel OÚ ORP návrh smlouvy o poskytování sociální služby se všemi přílohami a dokumenty, na které smlouva odkazuje (např. vnitřní pravidla o poskytování sociální služby), k případné úpravě tak, aby vyhovovala oběma zúčastněným stranám.

V případě, že zájemce o službu zastupuje opatrovník, vede zaměstnanec poskytovatele jednání se zájemcem tak, aby od samého počátku byl přítomen i opatrovník.

Při zjištění, že zastupovaná osoba s uzavřením smlouvy o poskytování pobytové sociální služby nevyjádřila souhlas nebo nesouhlasí, by měl opatrovník učinit všechny nezbytné kroky pro to, aby byla v maximální míře realizována její vůle a přání. Pokud tedy např. osoba zásadně odmítá institucionální péči, je povinností opatrovníka, vyplývající z ustanovení § 467 občanského zákoníku, hledat jinou sociální službu, např., která bude poskytována v místě, kde osoba dosavadně žije a jedná se o její přirozené prostředí. O těchto krocích by měl opatrovník vést podrobnou dokumentaci. Až pokud je naprosto prokazatelné, že dříve učiněné kroky jsou neúčelné, respektive přetrvává stav, že klient ohrožuje sebe nebo okolí, tak poté je možné podniknout kroky vedoucí k uzavření smlouvy bez souhlasu osoby, tedy podle podmínek uvedených v § 91a odst. 1 zákona o sociálních službách.

Jednání o poskytování služby musí proběhnout nejen s opatrovníkem či zástupcem OÚ ORP, ale také se zájemcem o službu.

Případ jednání se zájemcem o sociální službu, který není schopen samostatně jednat a nevyjádřil souhlas s uzavřením smlouvy o poskytování pobytové sociální služby nebo s ní nesouhlasí a při podpisu smlouvy bude zastoupen opatrovníkem nebo OÚ ORP, poskytovatel sociální služby zaznamená. Zákon o sociálních službách sice nestanoví povinnost zpracovat písemný záznam z jednání se zájemcem o poskytování sociální služby, doporučujeme však takový záznam zpracovat.

Poskytovatel služby využívá těchto jednání ke zjištění situace a postoje osoby-zájemce a dbá o to, aby neumožnil držení osoby-zájemce jen na základě prostého souhlasu opatrovníka či OÚ ORP, bez naplnění podmínek dle § 91a odst. 1 zákona.

Výše zmíněné záznamy poskytovatele doporučujeme také proto, že jsou významným východiskem pro pozdější individuální plánování průběhu péče a podpory a pozdější posuzování vážnosti nesouhlasu s poskytováním služby. Mohou být také podkladem pro to, aby byla pro osobu hledána jiná sociální služba, která lépe odpovídá jejím přáním a potřebám.

Poskytovatel sociálních služeb je podle § 91c zákona o sociálních službách povinen vést evidenci o osobách, kterým poskytuje pobytovou sociální službu na základě smlouvy uzavřené podle § 91a citovaného zákona. Do této evidence jsou zaznamenány všechny osoby, které byly při uzavření smlouvy zastoupeny opatrovníkem nebo OÚ ORP a které nevyjádřily souhlas nebo vyjádřily nesouhlas s uzavřením smlouvy o poskytování pobytové sociální služby.

V evidenci jsou vedeny tyto údaje:

- a. jméno, popřípadě jména, příjmení a datum narození osoby;
- b. datum zahájení poskytování pobytové sociální služby;
- c. jméno, popřípadě jména, příjmení opatrovníka a adresa pro doručování nebo označení obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který uzavřel smlouvu o poskytování pobytové sociální služby podle § 91a.

Povinnost vést evidenci se vztahuje na smlouvy podle § 91a zákona o sociálních službách uzavřené až po 1. 8. 2016.

3. Postup poskytovatele při projevení vážně míněného nesouhlasu

3.1. Vážně míněný nesouhlas

Projevy nesouhlasu obecně a projevy vážně míněného nesouhlasu jsou velmi individuální. Nejde jen o slovní vyjádření nesouhlasu, ale může jít např. o pokusy o útěk ze zařízení, odmítání stravy apod. Toto chování však zároveň nemusí znamenat, že klient nesouhlasí s pobytem v zařízení, může jít o reakci na mezilidský konflikt nebo vyjádření nesouhlasu se stravou, nebo např. nedostatkem či nastavením volnočasových aktivit. Ke každému klientovi je třeba přistupovat individuálně a vyhodnocovat jeho případný nesouhlas s poskytováním služby na základě znalosti jeho chování v jiných situacích, jeho schopností, jeho způsobů komunikace a dalších okolností.

Pokud zaměstnanec poskytovatele zaznamená projev nesouhlasu, je třeba, aby zjistil další okolnosti. Pomocí rozhovoru či dalších komunikačních technik bude zjišťovat, zda se nesouhlas nevztahuje na nějakou konkrétní situaci při poskytování sociální služby. Takové situace je pak vhodné řešit na místě nebo je možné předat informaci pracovníkovi odpovědnému za individuální plánování, klíčovému pracovníkovi nebo jen nadřízenému pracovníkovi.

Pokud se však nejedná o nespokojenost s konkrétním způsobem poskytování sociální služby, nebo pokud si zaměstnanec není jistý, musí být tato informace předána pracovníkovi poskytovatele určenému k zajištění postupu dle § 91b odst. 1 zákona o sociálních službách. Pro každou směnu tedy musí být nastaveno, kdo je touto osobou. Může se jednat pouze o určení pozice nebo o konkrétní zaměstnance.

Vždy tedy musí být k dispozici osoba, která bude určena jako kontaktní pracovník pro tyto případy a to i ve svátky, o víkendech, či v noci. Tato osoba musí zahájit interní postup, a to tak, aby do 24 hodin od zjištění projevu nesouhlasu byla tato informace oznámena soudu. Podoba tohoto interního postupu je na rozhodnutí poskytovatele.

Zjištění o tomto projevu vůle uživatele může učinit i provozně technický personál. Proto při tvorbě vzdělávacích plánů je nutné vzít v úvahu skutečnost, že v tomto ohledu by měl být proškolen všechen personál.

Zákon o sociálních službách v § 91b odst. 2 sice stanoví, že oznámení soudu může učinit každý, tedy kdokoliv, kdo se v zařízení pohybuje, a to i jako třetí osoba (na poskytovateli nezávislá osoba), **povinnost** je stanovena poskytovateli. Ten musí zajistit, že standardně půjde o tento postup: Uživatel v přítomnosti pracovníka projeví nesouhlas být v zařízení. Pracovník informuje o tomto projevu osobu, která je určena pro příslušnou směnu pro zajištění odeslání informace na soud. Určená osoba (spolu s příslušným pracovníkem, který podal informaci) může u uživatele ověřit nesouhlas s užíváním sociální služby. Při potvrzení nesouhlasu zajistí odeslání informace na soud a tuto informaci předá řediteli organizace (nebo jiné určené osobě). Dle vnitřních pravidel může být časová souslednost též opačná, tedy nejdříve konzultace s ředitelem, poté odeslání na soud.

Oznámení je nezbytné učinit do 24 hodin od daného projevu klienta. Podrobnosti takového postupu doporučujeme upravit interní směrnici zařízení.

Nejnáročnější, a z hlediska naplnění § 91b odst. 1 zákona také nejcitlivější, je **zjišťování, jestli se jedná o nesouhlas vážně míněný, popřípadě zda nesouhlas neodpadne po úpravě způsobu poskytování služby**; lhůty 24 hodin stanovené zákonem pro oznámení případu soudu lze totiž využít také ke zjištění, zda lze změnit způsob poskytování služby klientovi tak, aby odpadl jeho nesouhlas s poskytováním služby – například zmírnit restriktivnost režimu sociální služby či změnit způsob poskytování sociální služby, tak aby více odpovídala jeho individuálním potřebám. Důvodem pro závěr, že nesouhlas s poskytováním služby není „vážně míněný“, je, pokud projev osoby není stálý v čase, tedy mění se, aniž by byla osoba vystavena ovlivňování nebo nátlaku. Je nutné upozornit, že nátlak či vyhrožování klientovi sociální služby, je v tomto ohledu zcela nepřijatelný.

Dalším důvodem je, pokud se projev osoby nezdá podložený její vůlí, nýbrž působí nahodile, bezcílně; to nejsou případy, kdy osoba pouze není s to uvést přesvědčivé důvody své touhy opustit službu, nýbrž kdy u jejího verbálního projevu nebo faktického odcházení chybí vůbec tento záměr. O případech, kdy nesouhlas se *nevztahuje k pobytu v zařízení*, nýbrž k něčemu konkrétnímu při poskytování služby, je pojednáno v kapitole 3.2.

Projevy nesouhlasu s poskytováním sociální služby musí být také zaznamenávány v dokumentaci klienta, ze které také musí vyplývat, jak poskytovatel sociálních služeb s tímto nesouhlasem pracoval, případně jak byl upraven individuální plán. S nesouhlasem klienta při poskytování sociálních služeb, se tedy můžeme setkat zcela běžně, např. klient nesouhlasí se stravou, která je mu nabízena nebo s dalším klientem, se kterým sdílí pokoj apod. V těchto případech je zjevné, že se nejedná o vážně míněný nesouhlas, nicméně poskytovatel sociálních služeb s tímto přáním klienta musí pracovat a měl by v rámci svých možností vyjít klientovi maximálně vstříc.

Dlouhodobým nerespektováním těchto individuálních potřeb, ale může nastat situace, která přeroste k vážně míněnému nesouhlasu.

Jak bylo již uvedeno, je nezbytné přistupovat ke každému člověku individuálně a vycházet z pozorování jeho projevů. Doporučujeme vytvoření pracovního týmu, který zhodnotí situaci komplexně a vyloučí individuální nepochopení nebo podjatost. Tým také nejlépe vyhodnotí, zda je možné učinit úpravy způsobu poskytování služby tak, aby osoba nesouhlas odvolala, a zároveň nedošlo k ohrožení života nebo vážnému poškození zdraví u ní, nebo jiných osob. (Nesouhlas přestane být relevantní, pokud jej osoba odvolá, aniž by byla vystavena ovlivňování nebo nátlaku.) **Je však třeba zdůraznit, že takový tým by musel být schopen sejít se v čase tak, aby nesouhlas byl oznámen soudu do 24 hodin od okamžiku jeho identifikace** (pokud tedy k projevu nesouhlasu dojde v pátek večer, musí být jeho posouzení a případné oznámení soudu učiněno do sobotního večera, apod.).

Doporučené složení týmu: vedoucí pracovník řídící přímou péči o klienta, klíčový pracovník klienta (pokud je stanoven), zástupce personálu přímé péče, sociální pracovník, zdravotnický pracovník. V případě odeslání informace k soudu je nutné provést záznam do evidence „nesouhlasů“.

Posouzení musí být zaznamenáno v individuální dokumentaci klienta (důkladně popsané v případě rozhodnutí, že se nejedná o projev vážně míněného nesouhlasu), aby v budoucnu nevznikla pochybnost o kvalitě posouzení a aby bylo přezkoumatelné. Je podstatné zohlednit především to, že za některými projevy člověka není vážná vůle, je nezbytné vycházet především z dlouhodobého pozorování projevů člověka a jejich neměnnosti v čase.

K naplňování práv člověka musí být v zařízení zajištěno, aby se klient sám také mohl obrátit na soud. Proto doporučujeme, aby byly v zařízení dostupné informace a zaměstnanci poskytovatele byli ochotni a schopni pomoci nebo zprostředkovat pomoc ke kontaktování soudu a to ve formě odpovídající věku i zdravotního stavu klientů. Zároveň je nutné zdůraznit, že poskytovatel sociálních služeb může v jakékoli fázi řízení (včetně období po pravomocném rozhodnutí o přípustnosti držení) vyhodnotit, že již není důvod k tomu, aby byla sociální služba uživateli poskytována způsobem, který omezuje osobní svobodu, případně poskytována vůbec, a že tedy může dojít k jeho **propuštění**, respektive k takové změně režimu poskytování, že nebude dále omezovat jeho osobní svobodu.⁴ Tuto skutečnost musí poskytovatel soudu oznámit. I v tomto případě však může člověk prohlásit do 2 týdnů od doručení usnesení o zastavení řízení, že trvá na projednání věci soudem.

V souladu s principem „in dubio pro reo“ doporučujeme, aby poskytovatel v případě jakékoliv pochybnosti případ oznámil soudu. Není povinností poskytovatele činnost soudu nahrazovat.“

3.2. Jak pracovat s klientem, který vyjadřuje nespokojenost se sociální službou

Nesouhlas s poskytováním pobytové sociální služby může být někdy ve skutečnosti důsledkem nespokojenosti klienta, kterému lze předejít. Základem je důkladný přístup k procesu jednání se zájemcem. To znamená, že jednání se nevede v žádném případě jen s opatrovníkem anebo se zástupcem OÚ ORP, ale primárně s člověkem, kterému bude služba poskytována, a to i v případě, že není schopen samostatně právně jednat a musí být při uzavírání smlouvy o poskytování sociální služby zastoupen. Znamená to zvolit vhodný způsob komunikace, která je pro člověka srozumitelná, a projednat s ním, že vstupuje do sociální služby –, co to znamená, a současně vyslechnout jeho očekávání a přání. Pokud už v tomto stádiu vyjadřuje nesouhlas s budoucím poskytováním sociální služby, je nutné o tomto jednat s opatrovníkem nebo se zástupcem OÚ ORP a aktivně jim pomoci vyhledat jinou formu podpory a pomoci.

⁴ V detenci v zařízení sociálních služeb se postupuje dle § 71 zákona o zvláštních řízeních soudních o propuštění ze zdravotnického ústavu.

Možné důvody nespokojenosti a obavy klientů:

- problematická adaptace na nové prostředí (stesk po domově, po rodině, neznámé prostředí, osoby apod.)
- nespokojenost s určitou oblastí (jídlo, režimové opatření, spolubydlící na pokoji apod.)
- problematické chování pracovníků (časté střídání pracovníků, nevhodné chování) nebo jiných klientů,
- restriktivnost způsobu, jakým je služba poskytována (povolovací princip u některých aktivit, rozhodování za uživatele, komplikovaný přístup k telefonu nebo internetu, omezená volnost pohybu).

Od počátku poskytování sociální služby je vhodné mapovat komunikaci klienta, jeho způsoby vyjadřování souhlasu a nesouhlasu. V případě potřeby podpory při navázání komunikace s uživatelem je vhodné spolupracovat s určitou kontaktní blízkou osobou či jinými odborníky.

Pracovníci by se měli fakticky snažit co nejvíce se seznámit se zvyklostmi a běžným způsobem života klienta před příchodem do sociální služby, aby mohly být poskytovány služby individuálně a pracovníci rozuměli potřebám a přáním svých klientů.

Zároveň je nutné připravit prostředí, které aspoň z části bude vytvářet vazbu na přirozené prostředí klienta. Pokud má uživatel blízké osoby, je vhodné aktivně vytvářet platformu pro podporu komunikace s nimi.

Přechod z přirozeného sociálního prostředí, z jiné pobytové sociální služby či z lůžkového zdravotnického zařízení do pobytové sociální služby je zpravidla pro klienta velice náročný. Neznámé prostředí, neznámé osoby, změna režimu. Doporučujeme, aby měl poskytovatel sociální služby stanoveného pracovníka či pracovníky, kteří klienta budou seznamovat s prostředím, ostatními klienty, případně dalšími pracovníky od prvního dne v pobytové sociální službě a zaznamenávat proces adaptace a reakce na nové prostředí. Doporučujeme rozhovorem a pozorováním zjišťovat, jak klientovi vyhovují poskytované služby, případně revidovat práci a cíle s klientem. V případě akutní nespokojenosti je třeba pracovat s klientem operativně, soustředit se na jeho potřeby a v případě

vyhodnocení vážnosti situace následně zajistit další odborníky, jako jsou psychologové, psychoterapeuti, pastorační pracovníci aj.

V případě, že pracovník vyhodnotí, že se jedná o dočasnou nespokojenost s konkrétní činností, režimem, jídlem, pracovníkem apod., zaznamená tuto skutečnost do dokumentace klienta a předá informaci nadřízenému pracovníkovi. Doporučujeme nespokojenosti klienta předcházet individuálním přístupem a eliminací podnětů a situací, které vyvolávají u klienta nespokojenost, a činění přiměřených úprav způsobu poskytování služby. Vhodná je spolupráce s rodinou, pokud je to možné.

Do dokumentace je vhodné tuto nespokojenost zaznamenávat společně s přijatými opatřeními s cílem poskytování sociální služby způsobem přiměřeným jeho individualitě. Doporučujeme upravit vnitřní metodické postupy pro práci s klientem, který vyjadřuje nespokojenost.

3.3. Oznamovací povinnost

a) soudu:

Poskytovatel je povinen podle ustanovení § 91b odst. 1 zákona o sociálních službách oznámit soudu, v jehož obvodu je zařízení sociálních služeb, skutečnost, že osoba, která není schopna vypovědět smlouvu o poskytování pobytové sociální služby, projevila s poskytováním pobytové sociální služby vážně míněný nesouhlas, a to ve lhůtě 24 hodin od okamžiku projevení tohoto nesouhlasu. Zákonem není definována forma/způsob oznámení soudu. Je však zcela nezbytné, aby toto oznámení bylo provedeno prokazatelným způsobem:

- a. datovou schránkou poskytovatele
- b. písemností v listinné podobě,
- c. informace zasláná (prostým) mailem doplněná následně písemností v listinné podobě podáním shodného znění.

Vnitřní postupy poskytovatele by měly obsahovat postup pro zasílání oznámení, a to jak v pracovních dnech, tak ve dnech pracovního klidu, o svátcích, i víkendech.

Poskytovatel by měl mít předpřipraven formulář oznámení soudu pro případ projevení vážně míněného nesouhlasu, který se následně doplní pouze o identifikační osobní údaje a popis projevu.

b) tomu, kdo uzavřel smlouvu

V případě oznámení soudu podle § 91b odst. 1 zákona o sociálních službách je poskytovatel současně povinen, podle § 91b odst. 3 zákona, informovat bez zbytečného odkladu toho, kdo uzavřel smlouvu o poskytování pobytové sociální služby. I v tomto případě doporučujeme oznámení realizovat prokazatelným způsobem, i když konkrétní forma není zákonem stanovena.

3.4. Vedení evidence podle § 91c zákona o sociálních službách

Poskytovatel je povinen vést nejen evidenci o osobách, kterým poskytuje sociální službu na základě smlouvy podle § 91a zákona o sociálních službách, ale také evidenci o případech projeveného vážně míněného nesouhlasu. Tato povinnost je stanovena v § 91c zákona o sociálních službách. Plnění této povinnosti podléhá inspekci poskytování sociálních služeb, to znamená, že inspekce je oprávněna kontrolovat její naplňování.

V evidenci jsou vedeny tyto údaje:

- a) jméno, popřípadě jména, příjmení a datum narození osoby,
- b) datum zahájení poskytování pobytové sociální služby,
- c) jméno, popřípadě jména, příjmení opatrovníka a adresa pro doručování nebo označení obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který uzavřel smlouvu o poskytování pobytové sociální služby podle § 91a,
- d) datum a četnost projevených vážně míněných nesouhlasů osoby s poskytováním pobytové sociální služby, včetně popisu situace,
- e) záznam o splnění povinnosti oznámit soudu podle § 91b odst. 1 skutečnost, že osoba projevila vážně míněný nesouhlas s poskytováním pobytové sociální služby, a
- f) popis vyřešení situace.

Tato povinnost se vztahuje na projevené vážně míněné nesouhlasy od 1. srpna 2016.

4. Inspekce poskytování sociálních služeb, sankce při neplnění povinnosti evidence

Detence v sociálních službách je oblastí, která je kontrolována v rámci inspekce poskytování sociálních služeb. Tato kapitola přibližuje, jakým způsobem bude inspekce pracovat.

Zaměstnanci pobytové sociální služby by měli:

- 1) rozpoznat jednotlivé formy nesouhlasu, ať se jedná o projev verbální, neverbální či o faktické jednání klienta;
- 2) sledovat projevy vůle klienta v intenzitě, frekvenci a čase – existence písemných záznamů.

Inspektor čerpá informace z analýzy dokumentace, rozhovorů a pozorování. Svou inspekční činnost soustředí také na dodržování lidských práv klienta v zařízení [§ 88 písm. c) zákona o sociálních službách], přičemž inspektor má za povinnost při výkonu inspekce nejen upozornit zařízení na porušování lidských práv a důstojnosti a požadovat jeho ukončení, ale – nasvědčují-li skutečnosti na spáchání přestupku či trestného činu – učinit i kroky směrem k postihu.

Konkrétně posuzuje prostřednictvím:

- rozhovorů s respondenty/klienty;
- rozhovorů se zaměstnanci;
- pozorování;
- studia individuálních záznamů o průběhu poskytování sociální služby v osobní dokumentaci klientů;
- studia denních záznamů zaměstnanců poskytovatele;
- studia další dokumentace knihy hlášení nebo sešity, kterými si zaměstnanci předávají službu (jsou zde souhrnné události částí dne dle délky služby), dokumentace stížností, zvláštní evidence, dokumenty ze sociální dokumentace;
- studia hlášení mimořádných situací.

S cílem prověřit:

- zda poskytovatel vede evidenci dle § 91c zákona;
- za jakých okolností klient uzavřel smlouvu;
- zda v evidenci nesouhlasů existují záznamy u daného klienta a pokud ano, zda poskytovatel informoval do 24 hodin soud a jak bylo v této věci rozhodnuto;
- pokud takové záznamy v evidenci nenalezne, zda znaky vážně míněného nesouhlasu obsahuje osobní dokumentace klienta, či je v rozhovorech popisují zaměstnanci, případně ostatní klienti;
- zda v zařízení není klient omezený na svobodě bez splnění zákonného postupu.

Obecně se soustředí na to:

- zda poskytovatel vede evidenci vážně míněných nesouhlasů;
- zda jsou v rámci evidence obsahově dodrženy údaje, které požaduje zákon o sociálních službách v § 91c;
- zda poskytovatel oznamuje projevy vážně míněných nesouhlasů do 24 hodin od jejich zjištění soudu a zda o oznámení soudu informuje subjekt, který za klienta smlouvu uzavřel;
- jak soud rozhodl a další postup poskytovatele v této věci;
- zda poskytovatel sleduje postoj klientů ohledně jejich vůle být v zařízení;
- zda má poskytovatel nastaveny postupy k splnění povinnosti dle § 91b odst. 1 a 3 zákona.

Pokud inspektor získá podezření, že v zařízení je klient, který projevuje vážně míněný nesouhlas, ověří v evidenci nebo jinak, zda poskytovatel splnil povinnost dle § 91b odst. 1 a § 91c písm. e). Pokud zjistí, že poskytovatel neoznámil soudu tuto skutečnost, inspektor v souladu s § 91b odst. 2 zákona o sociálních službách neprodleně oznámí soudu, že pojal podezření na držení osoby v zařízení sociálních služeb.

Neplnění povinnosti vést evidenci podle § 91c zákona o sociálních službách se podle tohoto zákona považuje za přeštupek. Za přeštupek je možno podle § 107 odst. 5 citovaného zákona uložit pokutu až do výše 20 000 Kč.

5. Soudní ochrana

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), stanoví postup soudu v rámci řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb (nazývané také detenční řízení). Soud bude rozhodovat o tom, zda jsou naplněny zákonem stanovené podmínky pro držení člověka v daném zařízení, nebo zda dochází k neoprávněnému omezování osobní svobody.

Zmíněný zákon upravuje dané soudní řízení zejména v ustanoveních § 84 a následujících. Podpůrně se použije zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“).

5.1. Místní příslušnost soudu

Detenční řízení bude vedeno u soudu, v jehož obvodu je zařízení sociálních služeb⁵. Tento soud přitom nemusí být totožný se soudem opatrovnickým (určený dle bydliště osoby⁶), se kterým byly sociální služby zvyklé komunikovat v určitých záležitostech svých klientů.

5.2. Zahájení řízení

Pro zahájení řízení je zásadní informování soudu poskytovatelem o tom, že klient zařízení vyslovil váženě míněný nesouhlas se svým držením. Na základě této informace jako **podnětu** může soud z vlastní činnosti zahajovat usnesením zmíněné soudní řízení⁷. Ačkoli má povinnost podat soudu oznámení poskytovatel, může se stát, že v této povinnosti selže. Zákon o sociálních službách však zdůrazňuje v § 91b odst. 2, že toto oznámení může učinit každý. Soud tedy i v těchto případech vezme oznámení dalších osob jako podnět a řízení může zahájit.

⁵ Ustanovení § 34 ZŘS stanoví zvláštní místní příslušnost v tomto typu řízení.

⁶ Ustanovení § 34 ZŘS stanoví, že příslušným soudem v řízení o svéprávnosti je obecný soud toho, o jehož svéprávnosti se rozhoduje. Ustanovení § 85 odst. 1 občanského soudního řádu pak určuje, že obecným soudem fyzické osoby je okresní soud, v jehož obvodu má bydliště, a nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Avšak, právě v souvislosti s detenčním řízením může dojít ke změně. Ustanovení § 34 ZŘS dále uvádí, že je-li osoba umístěna v zařízení sociálních služeb dle § 84 ZŘS, pak je příslušným soudem pro řízení o svéprávnosti soud, v jehož obvodu je tento ústav. Rozhodující je pak faktická pozice zařízení, kde se služby poskytují, nikoli sídlo poskytovatele.

⁷ Soud nemá povinnost zahájit řízení na základě jakéhokoli podnětu. Jak však vyplývá z ustanovení § 13 odst. 1 ZŘS, soud zahájí řízení bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení. Právě oznámení poskytovatele sociálních služeb dle § 91b ZSS je zákonem předpokládaným podnětem, na základě něž se soud o rozhodných skutečnostech dozví.

Stejně tak by soud mohl řízení zahájit bez informace třetí osoby, například pokud by se jako soud opatrovnický ze spisu dozvěděl, že jsou tu takové skutečnosti, které odůvodňují nutnost vedení detenčního řízení.

Mimo to zákon stanoví v § 84a odst. 1, že umístěný člověk a jeho zákonný zástupce jsou oprávněni podat **návrh**⁸ na zahájení řízení. Je vhodné zdůraznit, že návrh může podat i osoba, která je omezena ve svéprávnosti (bez ohledu na to, jaký je rozsah jejího omezení).⁹ Lze tedy shrnout, že zcela bez ohledu na status osoby, která je v zařízení držena, má tato vždy možnost zahájit detenční řízení. **Návrh na zahájení pak může soudu přijít jako prostý dopis, ve kterém například člověk informuje soud o zásadní nespokojenosti se svým pobytem v zařízení, o tom, že tam již dále nechce pobývat, ale že ho zařízení nepustí a že jeho opatrovník s tím nic nedělá. Pro soud však není rozhodná konkrétní podoba sdělení.** Vzhledem k tomu, že se jedná ale o podání ve věci samé, musí z něj být vždy zřejmé, kdo podání činí, čeho se týká, co sleduje a musí na něm být datum a podpis. Pokud podání neobsahuje vše potřebné, vyzve soud k nápravě, při respektu ke způsobu komunikace člověka.

5.3. Státní zastupitelství

Státní zastupitelství je tím, kdo bdí nad ochranou veřejného zájmu, mj. i v situaci, kdy je ohrožována osobní svoboda člověka.¹⁰

Zvláštním oprávněním státního zastupitelství je pravomoc podat návrh na zahájení řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb;¹¹ v takovém případě je účastníkem řízení i státní zastupitelství.

Ustanovení § 8 odst. 3 ZŘS stanoví, že **pro účely zjišťování podmínek k podání návrhu soudu na vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb je státní zastupitelství oprávněno:**

- a. vstupovat v kteroukoliv dobu do zařízení sociálních služeb,
- b. nahlížet do dokumentace vedené zařízením sociálních služeb,
- c. hovořit s osobami, kterým jsou v zařízení sociálních služeb poskytovány pobytové sociální služby, bez přítomnosti jiných osob,

⁸ Jedná se o ustanovení § 84a odst. 1 ZŘS. Návrh je titulem, u kterého soud nezvažuje, zda zahájí řízení či nikoli, ale návrh sám je přímo úkonem, který řízení zahajuje. Nebude se tak již vydávat rozhodnutí soudu o zahájení řízení.

⁹ To vyplývá z ustanovení § 84a odst. 1 ve spojení s § 84 ZŘS.

¹⁰ Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, ustanovení § 1 odst. 1 a § 4 odst. 1 písm. b).

¹¹ Ustanovení § 8 odst. 2 ZŘS.

- d. požadovat od zaměstnanců poskytovatele sociálních služeb a dalších osob podílejících se na péči o osoby, kterým jsou v zařízení sociálních služeb poskytovány pobytové sociální služby, potřebná vysvětlení.

Státní zastupitelství však zřejmě častěji bude o daném případě informováno až soudem, po zahájení detenčního řízení. V tomto případě státní zastupitelství získává postavení speciálního procesního subjektu tohoto řízení.

5.4. Účastníci řízení

Účastníkem¹² řízení je vždy člověk, který deklaruje nesouhlas se svým držením v zařízení, dále jeho opatrovník (v případě že ho má) a poskytovatel sociálních služeb. Do zahájeného detenčního řízení může vstoupit i státní zastupitelství¹³, jak bylo uvedeno.

Účastníci řízení mají mnohá procesní oprávnění. Mohou se například vyjadřovat k věci, a to jak v rámci soudního jednání, tak i písemně mimo něj. Mezi jejich práva patří právo vyjadřovat se ke všem důkazům, ke všem skutečnostem, které v řízení vyjdou najevo, mají možnost navrhnout důkazy k prokázání svých tvrzení a další.

Účastníkům soud doručuje písemnosti, mají také právo nahlížet do spisu, činit si z něj kopie a výpisy. Mají taktéž možnost podat odvolání, pokud chtějí napadnout rozhodnutí soudu.

5.5. Zastupování a další podpora umístěného člověka

Je vhodné zdůraznit, že zadržovaný člověk není nikdy v řízení zastupován svým hmotněprávním opatrovníkem z důvodu hrozícího konfliktu zájmů. Opatrovník má vlastní postavení účastníka. V rámci něj nebude zastupovat umístěného člověka, ale bude prezentovat svůj vlastní názor k dané záležitosti. Typicky bude deklarovat, že uzavření smlouvy o sociální službě považuje za vhodné řešení pro člověka a bude uvádět důvody, proč tak učinil. Stejně tak i poskytovatel sociálních služeb bude prezentovat pouze vlastní vyjádření o tom, proč poskytuje danou službu klientovi, jakým konkrétním způsobem ji poskytuje atd.

¹² Ustanovení § 84 ZŘS.

¹³ Ustanovení § 8 odst. 1, písm. g ZŘS. Řízení ale může státní zastupitelství svým návrhem i zahájit.

Klient služby bude vždy v řízení zastupován **vlastním zástupcem** (a to i v případě, že se jedná o člověka plně svéprávného). Cílem je, aby procesní práva umístěného člověka byla plně chráněna (což by jistě v případě, že se bez dalšího nemůže dostat ze zařízení, nebylo možné). Proto si umístěný člověk může dle ustanovení § 69 ZŘS zvolit svého zmocněnce, který ho bude v řízení zastupovat. (Pokud by se jednalo o placené služby, náklady zastoupení by si musel hradit sám umístěný člověk.¹⁴) O tomto právu ho musí soud poučit. Zmocněnec nemusí být advokátem.

Pokud si člověk (z jakéhokoli důvodu) zmocněnce nezvolí, jmenuje mu soud opatrovníka pro řízení (tedy pouze pro řešení tohoto detenčního řízení) z řad advokátů. (Náklady za zastoupení soudem jmenovaného opatrovníka pro řízení platí stát.) Stejně tak bude soud postupovat i v případě, kdy sezná, že je to třeba k ochraně zájmů umístěného člověka.

Klient však může využít mimo zmocněnce, který ho má zastupovat, i **další způsoby podpory při ochraně svých práv**. O tom ho musí soud poučit. Pokud má umístěný člověk podpůrce (tedy osobu, s níž má uzavřenou a soudem schválenou smlouvu o nápomoci při rozhodování¹⁵), může podpůrce svým jménem uplatňovat ve prospěch umístěného všechna jeho práva vzniklá v souvislosti s držením v daném zařízení.¹⁶ Může tedy například poslat soudu podání s návrhem důkazů ve prospěch umístěného člověka a vyjádření v reakci na informace poskytnuté dalšími účastníky. Pokud osoba podpůrce nemá, může obdobně využít svého důvěrníka¹⁷, kterého si sama určí. Zákon nestanoví požadavky na to, kdo může být důvěrníkem. Z povahy věci však vyplývá, že se jedná o osobu, které umístěný věří, že mu v jeho složité situaci dokáže pomoci, podpořit ho. Důvěrník nemusí být určován prostřednictvím plné moci, stačí i ústní deklaráce vůle. Pro praxi je však nezbytné, aby došlo k zachycení projevu umístěného člověka o tom, že chce, aby určitá osoba byla jeho důvěrníkem. (To může učinit klient služby sám písemně, je-li toho fakticky schopen. Není-li toho schopen, avšak je zřejmý jeho záměr, může zachycení provést kdokoli, včetně poskytovatele. Poskytovatel by měl skutečnost, že osoba má pro řešení detence důvěrníka, včetně údajů o něm, zaznamenat do dokumentace.)

¹⁴ Ustanovení § 74 ve spojení s § 84a odst. 6 ZŘS.

¹⁵ Smlouva o nápomoci při rozhodování dle § 45 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále jen „OZ“.

¹⁶ Ustanovení § 68 ZŘS.

¹⁷ Tamtéž.

5.6. Průběh řízení

Detenční řízení o držení v zařízení sociálních služeb musí být řešeno poměrně rychle. Zákon stanoví, že soud je povinen věc projednat a rozhodnout nejpozději do 45 dnů od dne zahájení řízení. Soud přitom může využít jak standardně vedeného soudního jednání v budově soudu, tak může, považuje-li to za vhodné, využít i méně formálního způsobu vedení řízení, a to tzv. jiného soudního roku¹⁸. Ten se může odehrát na vhodném místě (například i v rámci sociální služby). S člověkem, o němž se řízení vede, by se měl setkat přímo soudce, který o případu rozhoduje.¹⁹

I přes omezený čas k vydání rozhodnutí soud musí provést dostatečné dokazování pro to, zda jsou splněny všechny zákonem stanovené podmínky pro omezování osobní svobody člověka. Pokud by splněny nebyly, není možné připustit držení osoby proti její vůli v daném zařízení. Ustanovení § 84a odst. 4 ZŘS za účelem posílení kvality rozhodování o těchto otázkách výjimečně příkladem uvádí typy důkazů, které by soud měl provést. Je zde obsažen výslech umístěné osoby, výslech ošetřujícího lékaře, zaměstnanců v zařízení sociálních služeb, kteří poskytují sociální služby umístěnému člověku, a dalších osob, o jejichž vyslechnutí člověk, o jehož držení v zařízení sociálních služeb má být rozhodnuto, požádá. Soud taktéž vyzve osoby vykonávající odbornou činnost v sociálních službách²⁰ k podání písemné zprávy, jejímž obsahem jsou zejména informace o podmínkách a okolnostech držení v zařízení sociálních služeb, včetně hodnocení, zda nezbytnou péči o člověka lze zajistit mírnějším a méně omezujícím opatřením. Je-li to nezbytné, soud přizve i další odborníky.

Cílem je, aby soud měl dostatečné a kvalitní podklady pro vyhodnocení celkové situace konkrétního člověka. Soud musí zvážit, zda daná sociální služba způsobem, kterým je realizovaná, proti vůli daného člověka, je skutečně jediným možným řešením situace umístěného člověka a zda nelze podporu a pomoc zajistit žádným jiným mírnějším a méně omezujícím opatřením. Vypořádání se s veškerými skutečnostmi a důkazy, které v řízení vyšly najevo, musí být zachyceno v odůvodnění rozhodnutí.

¹⁸ Jiný soudní rok upravuje ustanovení § 18 ZŘS.

¹⁹ Lze tak dovodit analogicky z judikátu Ústavního soudu, ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1974/14, bod 70, který se týká detenčního řízení, byť ve zdravotnickém zařízení.

²⁰ Dle ustanovení § 92 ZSS tedy sociální pracovníci obecního úřadu obce s rozšířenou působností a dále pracovníci dle § 115 ZSS.

5.7. Rozhodnutí

Pokud soud sezná, že v daném případě nejsou splněny podmínky pro omezování osobní svody, **rozhodne o nepřípustnosti** dalšího držení člověka v dané sociální službě. Rozhodnutí soud doručí okamžitě, nejpozději do 24 hodin od jeho vydání, a to umístěnému člověku, dále jeho zástupci, opatrovníkovi pro řízení, poskytovateli sociálních služeb. Rozhodnutí soudu je vykonatelné již doručením.²¹

Za účelem monitorování situace detencí se pak rozhodnutí ve stejné lhůtě zasílá taktéž Ministerstvu práce a sociálních věcí, soudu příslušnému pro řízení ve věcech opatrovnictví člověka a obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má tento člověk místo trvalého nebo hlášeného pobytu. Soud zároveň učiní jiná vhodná opatření, aby se člověk mohl vhodnou formou s obsahem rozhodnutí seznámit a měl je k dispozici. (Soudu příslušnému pro řízení ve věcech opatrovnictví člověka bude rozhodnutí doručeno i v případě, že bude vyslovena přípustnost držení člověka v zařízení sociálních služeb.)

Pokud soud rozhodne o nepřípustnosti držení, je povinností poskytovatele osobu nezadržovat, ale není jeho právem ani povinností přestat okamžitě s poskytováním sociální služby.

V případě některých klientů by bylo možno odchod realizovat fakticky okamžitě, bez větších obtíží. Lze dovodit, že zařízení v těchto případech musí neprodleně učinit veškeré nezbytné kroky k tomu, aby člověk mohl službu opustit, bude-li si to přát, a to s odpovídajícím zabezpečením (předáním dokladů, léků, financí a zařízení dalších nezbytností) a s vypořádáním závazků ze smlouvy a jejím ukončením, aby následně nedošlo k jeho újmě. Veškerou potřebnou součinnost musí poskytnout i jeho opatrovník.

V některých případech (zřejmě častějších) však nebude možný odchod člověka ze zařízení okamžitě, aniž by došel vážné újmy, a ani samotný člověk si bezprostřední odchod možná nebude přát, pokud nemá kam odejít.

²¹ Dle ustanovení § 171 odst. 2 OSŘ.

V takovém případě bude nezbytné pro člověka nejprve zajistit navazující službu, do které bude odcházet, což však může vyžadovat určitý čas. Informace o možnostech člověka využít mírnějších a méně omezujících opatření získá člověk, opatrovník i poskytovatel mj. ze soudního řízení, v němž tato otázka představuje významný předmět řízení. Doporučujeme tomuto období odcházení přizpůsobit individuální plán klienta a domluvit se na způsobu ukončení smlouvy.

Následně tedy bude také na opatrovníkovi, aby bez zbytečného odkladu podnikl všechny nezbytné kroky k tomu, aby člověk mohl zařízení co nejdříve v souladu se svou vůlí opustit a využívat nové podpory odjinud. Tato opatření musí být realizována v plné součinnosti s osobou, které se to týká, a s poskytovatelem sociální služby.

Také zástupci poskytovatele jsou aktivní, a ve spolupráci s opatrovníkem vyhledávají vhodného poskytovatele a to v souladu se standardy kvality sociálních služeb²². V případě zjištění nedostupnosti sociální služby je nutné oslovit kraj a společně najít vhodnou sociální službu.

V této situaci, považujeme za vhodné, aby poskytovatel ve spolupráci s klientem upravil individuální plán, který se bude také soustředit na odchod klienta ze zařízení. Smlouvu o poskytování sociální služby je vhodné smlouvu ukončit nejlépe vzájemnou dohodou. Ukončení smlouvy může být sjednáno s opatrovníkem, případně pracovníkem OÚ ORP.

Opatrovnický soud člověka, který je o výsledku detenčního řízení informován, musí dle zákona zjišťovat, nejdéle do 3 měsíců od rozhodnutí o detenci, zda skutečně došlo k naplnění předmětného rozhodnutí, tedy zda opatrovník učinil veškeré potřebné kroky k nápravě.²³ V případě, že se tak nestalo, bude zřejmě požadovat potřebná vyjádření a bude opatrovníka nadále kontrolovat.

Zároveň může využít i různá opatření dle § 48 ZŘS k tomu, aby nad opatrovníkem dohlížel, aby tento skutečně řádně plnil své povinnosti.

V případě, že by opatrovník tyto neplnil, mohlo by v krajním případě dojít i na jeho odvolání a jmenování opatrovníka jiného, který bude schopen potřebné kroky realizovat.

²² Příloha č. 2 k vyhlášce č. 505/2006 Sb., primárně se jedná o standard č. 8 Návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje.

²³ Viz § 48 odst. 2 ZŘS.

Může však nastat i situace, kdy soud rozhodne o tom, že **držení člověka je přípustné**, tedy že je v souladu se zákonem stanovenými podmínkami. I toto rozhodnutí bude soud doručovat, avšak nemusí se tak stát již v krátké lhůtě 24 hodin a soud bude doručovat rozhodnutí pouze účastníkům řízení a zástupcům, taktéž opatrovnickému soudu. Jak zdůrazňuje důvodová zpráva²⁴, i v případě rozhodnutí o přípustnosti držení osoby má opatrovnický soud povinnost monitorovat činnost opatrovníka a zejména to, zda se snaží o nalezení vhodného řešení pro člověka, který je proti své vůli držen v zařízení sociálních služeb.

Tam, kde soud rozhodl o přípustnosti držení s odkazem na nedostupnost mírnějších nebo méně omezujících opatření, vzniká přirozeně zadání i pro poskytovatele sociální služby, aby s přáním klienta opustit zařízení pracoval v rámci individuálního plánování a v rámci možností připravoval možnost využití alternativních služeb. Doporučujeme také zvážit informování OÚ ORP k plnění povinností dle § 92 zákona o sociálních službách.

5.8. Odvolání

Odvolání mohou podat všichni účastníci řízení do 15 dnů od doručení rozhodnutí. Podání odvolání nemá odkladný účinek. To znamená, že rozhodl-li soud například o tom, že držení není přípustné, musí poskytovatel člověka propustit (respektive činit neprodleně kroky směřující k jeho propuštění, viz výše), byť podal odvolání proti danému rozhodnutí. Soud prvního stupně musí po podání odvolání postupovat rychle. Konkrétně musí poskytnout spis soudu odvolacímu bezodkladně, aby odvolací soud mohl rozhodnout ve lhůtě 1 měsíce od předložení spisu. Lhůta neplatí pro případy pokračování v řízení za situace, že osoba s držením souhlasí nebo byla propuštěna.²⁵

Pokud by však v daném případě nebylo nikým podáno odvolání proti rozhodnutí o přípustnosti, nabyde toto právní moci. Po uplynutí lhůty 30 dnů od tohoto okamžiku bude moci být opětovně zahájeno detenční řízení, v rámci kterého může držený člověk iniciovat opětovné přezkoumání své situace. Stejný postup může být uplatněn i v případě, kdy je soud vydá rozhodnutí, kterým řízení zastavuje.

²⁴ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění zákona č. 87/2015, s. 40. Dostupná na: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=689&CT1=0>.

²⁵ Ustanovení § 73 ve spojení s § 84a odst. 6 ZŘS.

5.9. Další způsoby řešení věci

Soudní rozhodnutí nemusí být v praxi jediným způsobem řešení situace. Může také dojít k tomu, že člověk, který vyjadřoval **nesouhlas**, názor změnil a chce v zařízení setrvat. Tato skutečnost musí být soudu oznámena a soud na základě ní bude řízení zastavovat. Avšak bude-li člověk trvat na vedení řízení o detenci (neboť například cítí, že určitou dobu byl v zařízení skutečně držen proti své vůli, a chce, aby soud vyslovil, že toto držení v daném období nebylo v souladu se zákonem), může soudu sdělit ve lhůtě 2 týdnů od doručení rozhodnutí o zastavení řízení, že na projednání věci trvá. O této možnosti musí soud člověka poučit.²⁶

Poskytovatel sociálních služeb může však taktéž v jakékoli fázi řízení (včetně období po pravomocném rozhodnutí o přípustnosti držení) vyhodnotit, že již není důvod k tomu, aby byla sociální služba uživateli poskytována způsobem, který omezuje osobní svobodu, případně poskytována vůbec, a že tedy může dojít k jeho propuštění, respektive k takové změně režimu poskytování, která nebude dále omezovat jeho osobní svobodu.²⁷ Tuto skutečnost musí poskytovatel soudu oznámit. I v tomto případě však může člověk prohlásit do 2 týdnů od doručení usnesení o zastavení řízení, že trvá na projednání věci. I v tomto případě musí dojít k poučení o této věci soudem.

²⁶ Jedná se o pokračování v řízení dle § 72 ZŘS, ve spojení s § 84a odst. 6 ZŘS.

²⁷ V detenci v zařízení sociálních služeb se postupuje dle § 71 ZŘS o propuštění ze zdravotnického ústavu.

7. Seznam zdrojů

- Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky – Doporučený postup pro poskytovatele pobytových sociálních služeb, 2016
[http://www.apsscr.cz/files/files/A5%20DOPORUCENY%20POSTUP\(1\).pdf](http://www.apsscr.cz/files/files/A5%20DOPORUCENY%20POSTUP(1).pdf)
- Informace pro poskytovatele sociálních služeb, opatrovníky a obecní úřady obcí s rozšířenou působností, zpracoval: Vočka Zbyněk, odbor sociálních věcí, Krajský úřad Olomouckého kraje, 2016 <https://www.kr-olomoucky.cz/download.html?id=39921>
- Tiskové prohlášení Ministerstva spravedlnosti k rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Červenka proti České republice*, 2016
<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5103&d=350924,>
[rozsudek a jeho anotace](http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=5103&d=350924,)
http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/4E98049B384F8E80C125807B003B2825?openDocument&Highlight=0,
- Sněmovní tisk 689/0, část č. 1/4 Novela z. o sociálních službách, 2015.
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=689&ct1=0>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 189/2016 Sb., resp. Zákon, kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění zákona č. 87/2015 Sb., a zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Judikát Ústavního soudu, ze dne 23. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1974/14, bod 70

Přílohy

Doporučený vzor Oznámení o držení

Oznámení o držení osoby v zařízení sociálních služeb²⁸

§ 91b zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Okresnímu *(nebo městskému)* soudu v XXXXXXXXXXX²⁹

Oznamovatel (poskytovatel sociálních služeb): XXXXXXXXXXX³⁰

I.

Dne XX. XX. XXXX uživatel/ka XXXXXXXXXXX *(napište jméno, příjmení, datum narození, případně další identifikační údaje)* vyjádřil/a *(nebo projevil/a)* vážně míněný nesouhlas s držením v sociální službě XXXXXXXXXXX *(uveďte druh sociální služby, adresu, případně identifikátor sociální služby)*.

II.

(Popište vážně míněný nesouhlas. Například takto, pokud byl vysloven.) Uživatel/ka sdělil/a, že nesouhlasí s pobytem v naší sociální službě, kde žije již 5 let, jelikož se mu/jí prostředí naší sociální služby nelíbí, nesouhlasí s pobytem ve třílůžkovém pokoji, ale vyžaduje samostatný jednolůžkový pokoj, kterým ale naše zařízení bohužel nedisponuje, dále nesouhlasí s režimem našeho zařízení a žádá o ukončení poskytování sociální služby a nalezení jiného vhodného zařízení, například chráněné bydlení, kde by měl/a větší soukromí a mohl/a si více rozhodovat o svém denním režimu. *(Nebo například takto, pokud byl projeven jinak.)* Uživatel/ka se vzdálil/a z našeho zařízení, ačkoli samostatnému odchodu aktivně předcházíme. Brzy byl/a nalezen/a na blízké autobusové zastávce. Následně sdělil/a pracovníci zařízení, že se do zařízení nechce vrátit, protože chce žít u své sestry. Nechal/a se odvést zpět, ale sbalil/a si své věci a nadále pozorujeme snahu zařízení nepozorovaně opustit.

(Popište, v čem může spočívat omezení svobody člověka. Například takto, pokud jde o nesouhlas s režimem.) Uživatel/ka vnímá režim a způsob poskytování sociální služby jako omezení své svobody, protože je podroben/a tomuto režimu: XXX.³¹ *(Nebo například takto, pokud jde celkově o pobyt v zařízení.)* Uživateli/uživatelce jsme neumožnili odchod ze zařízení, neboť nemá zajištěno adekvátní ubytování a péči. Podle našeho názoru by bez toho utrpěl/a újmu ve formě XXX. *(Případně popište postup opatrovníka, například takto:)*

²⁸ Z oznámení by mělo být zřejmé, kdo návrh podává, z jakého důvodu, případně popis dané situace, a určení osoby, která vyjádřila vážně míněný nesouhlas s držením v sociální službě.

²⁹ Vložte adresu okresního/městského soudu, podle místa poskytování sociální služby. Seznam a adresy soudů naleznete zde: <https://portal.justice.cz/Justice2/Uvod/Soudy.aspx>.

³⁰ Oznamovatel může být jakákoliv osoba, která se dozvěděla o osobě, která vyslovila vážně míněný nesouhlas s pobytem v konkrétní sociální službě.

³¹ Relevantní skutečnosti: samostatné opuštění zařízení podléhá souhlasu XY (pečovatelky/ředitele/opatrovníka/lékaře) a může být zamítnuto z důvodu XY; uživateli/uživatelce není umožňováno opustit zařízení; uživatel/ka nemá zcela volný pohyb, nýbrž pouze v rámci (oddělení/budovy/areálu).

Opatrovník uživatele/uživatelky odmítl vypovědět smlouvu o poskytování sociální služby, s odůvodněním XXX.

Důkaz: výpis s dokumentace uživatele/uživatelky sociální služby
svědecké výpovědi
domácí řád

III.

(Sdělte, na základě jakého právního titulu je služba poskytována.) Smlouva o poskytování sociální služby byla podepsána dne XX. XX. XXXX. Uzavřel/a ji uživatel/ka *(nebo specifikovat jinou osobu jménem uživatele/ky)*. Aktuální právní vztah vychází dále z dodatků XXX.

(Sdělte, zda je uživatel/ka omezen/a ve svéprávnosti.) Rozsudkem ze dne XX. XX. XXXX omezil Obvodní soud XXXXXXXX svéprávnost uživatele/ky podle § 56 odst. 1 občanského zákoníku a určil opatrovníkem XXXXXXXX. Aktuální kontakt na opatrovníka je: XXX.

(Doplňte okolnosti neschopnosti vypovědět smlouvu.) Uživatel/ka podle našeho názoru není schopen/a vypovědět smlouvu o poskytování sociální služby, neboť XXX.³²

Důkaz: kopie smlouvy o poskytování sociální služby a platných dodatků
kopie rozsudku o omezení svéprávnosti a ustanovení opatrovníka

IV.

V souladu s ustanovením § 91b zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, oznamujeme soudu výše popsanou skutečnost.

V XXXXXXXX dne XX. XX. XXXX

Identifikace oznamovatele

Podpis:

³² Zde je vhodné konkrétně popsat, z jakých důvodů není schopen/na uživatel/ka smlouvu vypovědět např. popsat zdravotní stav.

Doporučený vzor lékařského posudku³³

Základní údaje o posuzované osobě	
Jméno a příjmení:	
Datum narození:	
Trvalé bydliště:	
Skutečné bydliště:	
Posouzení	
	Stručně popište
Je osoba schopna sama právně jednat o uzavření smlouvy o poskytování sociální služby? ³⁴	
Jaká zdravotní péče je u osoby nezbytná vzhledem k aktuálnímu zdravotnímu stavu? Co by bezprostředně hrozilo při jejím nezajištění?	
Jaký je aktuální duševní stav osoby?	
Jaká je schopnost posoudit svou situaci a sám ji řešit?	

³³ Pro doporučený vzor byl částečně využit vzor MěÚ Kolín.

³⁴ Je posuzována složka volní a rozumová týkající se právního jednání posuzované osoby. Nejedná se tedy například o pouhý deficit v samotném psaní či čtení. Situace, kdy osoba není schopna číst anebo psát není řešena ustanovením § 91 odst. 6 zákona o sociálních službách, ale postupem podle § 563 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Žádáme o zřejmou specifikaci této skutečnosti v bližším zdůvodnění.

Informace pro lékaře – poskytovatele zdravotních služeb:

Tento posudek je vydáván pro účely ustanovení § 91 odst. 6 a § 91a odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. **Účelem posouzení schopnosti dané osoby právně jednat** je zjistit, zda pro ochranu práv a zájmu osob je zapotřebí právního zastoupení při uzavření smlouvy o poskytování sociální služby. Podstatou jsou otázky, zda je osoba schopna vyjádřit volbu; porozumět; rozvažovat; a hodnotit důsledky rozhodnutí. **Účelem posouzení potřebné péče a schopnosti posoudit svou situaci** je určení, zda by z důvodu nepříznivého zdravotního stavu způsobeného duševní poruchou byla osoba bez poskytnutí pobytové sociální služby ohrožena na životě nebo by jí hrozila vážná porucha zdraví anebo by totéž hrozilo osobám v jejím okolí. Podstatou otázky je povaha nebezpečí hrozícího při nezajištění služby a schopnost osoby ohrožující skutečnosti rozpoznat, vyhodnotit a reagovat na ně. **Posudek lékaře slouží jako podklad pro samostatnou úvahu obecního úřadu obce s rozšířenou působností.**

Ustanovení § 91 odst. 6 zákona: „Osobu, která podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb není schopna sama jednat a nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, zastupuje při uzavírání smlouvy obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého nebo hlášeného pobytu osoby, nebo jde-li o poskytnutí pobytových sociálních služeb v zařízení sociálních služeb nebo ve zdravotnickém zařízení lůžkové péče podle § 52, obecní úřad obce s rozšířenou působností podle sídla tohoto zařízení.“

Ustanovení § 91a zákona:

„(1) Opatrovník nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, postupuje-li podle § 91 odst. 6, může za osobu, která s uzavřením smlouvy o poskytování pobytové sociální služby v zařízení sociálních služeb neprojevila souhlas, uzavřít takovou smlouvu a její změny pouze v případě, že

a) neposkytnutí okamžité pomoci při řešení nepříznivé sociální situace by v důsledku oslabení nebo ztráty schopnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu způsobeného duševní poruchou ohrozilo její život nebo by jí hrozilo vážné poškození zdraví anebo by totéž hrozilo osobám v jejím okolí a

b) nezbytnou podporu a pomoc jí nelze zajistit mírnějším a méně omezujícím opatřením.

(2) Podmínku uvedenou v odstavci 1 písm. a) posuzuje obecní úřad obce s rozšířenou působností na základě lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb.“

Jméno a příjmení lékaře	
-------------------------	--

V.....dne.....

Podpis a razítko poskytovatele zdravotních služeb